

A MAGYAR KÖZTÁRSASÁG KÜL- ÉS BIZTONSÁGPOLITIKÁJA ÉS A V4-EGYÜTTMŰKÖDÉS

MAROSFI GÁBOR

Gondolatok a „Globális biztonsági kihívások – közép-európai szerepvállalások” című nemzetközi konferenciára (Pécs, 2006. április 26.)

- A kilencvenes évek eleje óta a magyar kül- és biztonságpolitikai gondolkodás egyik alapelve (pillére) a regionális együttműködés megerősítése (az euroatlanti integráció és a szomszédságpolitika mellett). Ennek köszönhető, illetve ez is magyarázza, Magyarország miért vállalt vezető szerepet a visegrádi együttműködés újraindításában 656 évvel annak útjára bocsátását követően (1335-1991).
- 1991-ben a visegrádi együttműködés kialakításával a kelet-közép-európai térség három rendszerváltó országának fő célja az euroatlanti intézményekhez történő csatlakozás felgyorsítása, közös pozícióik, esélyeik erősítése volt. Ez a törekvés mind a NATO, mind pedig az EU tekintetében sikerrel járt.
- Az együttműködés 15 éve alatt Visegrád a regionális együttműködés mára nemzetközileg is elismert „márkanévénév” vált.
- Miért fontos a magyar külpolitika számára V4? Az EU-tagság által jelentett megváltozott körülmények között közös érdekeinket szolgálja. A V4 nem a tagság alternatívája, nem izoláció, hanem „változó geometriájú” együttműködési keret a magyar (és a másik három tag) érdekeinek képviselőjére. Ez fontos felismerés: az együttműködés 15 évének tanulási ideje alatt néha nehézségeket, félreértéseket okozott az attól való félelem, hogy a V4 korráltá válik.
- A négy visegrádi ország – mindamelllett hogy értékeiben azonos és kulturálisan is rendkívül hasonló, sajátos „közép-európai identitással” bír – mégis sokszínű és érdekeiben eltérő. Így célszerű azonban csak azokban a kérdésekben kísérletet tenni közös álláspont kialakítására és közös fellépésre, amelyekben a négy ország alapvető érdekei és taktikai megfontolásai is egybeesnek.
- A V4-eket hasonló „világlátás” jellemzi, alapjaiban egybeeső biztonságpolitikai értelmezéseket vallanak (kollektív biztonság, a biztonság fogalma). Kettős, transzatlanti és európai kötődés.
- Nem csupán a felkészülés, de a NATO- és az uniós tagság tapasztalatai egyaránt megerősítették a V4-ek számára, hogy a visegrádi együttműködésnek mindkét szervezet keretein belül továbbra is van helye és értelme – természetesen azok sajátosságából adódóan eltérő területeken és mértékben.

- Ezt a felismerést és közös értelmezést tükrözi a visegrádi országok kormányfői által 2004. május 12-én elfogadott nyilatkozat is, amely a közös érdekekre összpontosító, pragmatikus közös fellépést szorgalmazza uniós érdekérvényesítésünkben.
- A megújult visegrádi együttműködés három fő dimenziója a kül- és biztonságpolitikai, illetve ezen belül az Európa-politikai együttműködés, az ágazati együttműködés és a nem kormányzati szervezetekkel való kapcsolatok. (A civil kezdeményezések támogatása a *Nemzetközi Visegrádi Alap* elsődleges feladata, amelyhez a négy ország éves pénzügyi hozzájárulását az elmúlt években folyamatosan növelte, és amely ezt a konferenciát is támogatja.)
- Ezek közül elsősorban a kül- és biztonságpolitikai együttműködést szeretném kiemelni.
- Kül- és biztonságpolitikai együttműködésünk alapja, hogy hosszú távú, közös érdekeink fűződnek a nyugat-balkáni és a kelet-európai szomszédsági térség országainak demokratikus stabilitásának és biztonságának megteremtéséhez. Mindemellett a V4-ek az utóbbi időben egyéb (NATO és EU, illetve ENSZ és EBESZ) szakpolitikai kérdésben is szorosabbra fűzték együttműködésüket.
- A V4-országok különleges – és a régió túl is hasznosítható – tapasztalatokkal rendelkeznek a demokratikus átmenet számos területén. Mindezt kiegészíti a szomszédos régiókkal, országokkal kapcsolatban felhalmozott ismeretanyag, illetve kiépített történelmi kapcsolatrendszer, sőt kétoldalú tapasztalatok is.
- Magyarország 2005 júliusától egy éven át töltötte be az együttműködés soros elnöki tisztjét. 2005 az EU-tagság első teljes éve mind a 4 ország számára. Külpolitikai téren a visegrádiak kohéziójának, konzultációs és együttműködési kapacitásának erősítésére törekszik az EU napirendjén szereplő kérdésekben, köztük a költségvetés, a szomszédságpolitika és az energiabiztonság kérdéseiben.
- A magyar elnökség első félévében az Európa-politikai konzultációkra koncentrált, mind a legfelső, mind szakértői szinteken. Stratégiai fontosságú kérdésekben sikerült közös álláspontot kialakítani, bár néhány esetben eltérő taktikai megfontolások akadályozták az egységes fellépést.
- A visegrádi magyar elnökség félidejéig magyar részről megtaláltuk a közös célokat és érdekeket mindegyik partnerünkkel (pl. az EU 2007-2013. évi költségvetésének egyeztetése, illetve elfogadása kapcsán kialakult magyar–lengyel együttműködés).
- A konzultációk, tervek fókusza egyre inkább igazodott az uniós napirendhez és célkitűzésekhez. Budapest adott helyszínt számos magas szintű tanácskozásnak az EU soros elnökségével, az Európai Bizottság vezetőivel, valamint az EU keleti és déli szomszédságában található országokkal.
- A visegrádi államok külügyminiszterei célkitűzésként fogalmazták meg Ukrajna és a nyugat-balkáni országok fokozottabb támogatását, illetve közelítését az euroatlanti szervezetekhez. A visegrádiak kibővített keretben, informális kor-

mányfői szinten tárgyaltak az uniós alkotmányos szerződés ratifikációját hátráltató akadályokról, az EU 2007–13 közötti költségvetéséről.

- Néhány szó a kiemelt biztonságpolitikai területekről, régiókról és napirendi témákról:
 1. Keleti régió: A visegrádiak és Ukrajna rendszeres és gyakorlati párbeszéde, Ukrajna támogatása a NATO-felkészülésben. Az EU és Ukrajna kapcsolatainak elmélyítése, az európai jövőkép az ukrán reformerek számára. Értékközvetítő, stabilizációs és tapasztalatmegosztó szerep.
 2. Balkáni régió: Szerbia és Montenegró, valamint Bosznia–Hercegovina euroatlanti integrációjának támogatása (NATO, SAA). (A négy visegrádi ország mellett Ausztria és Szlovénia is részt vesznek.)
 3. Az európai biztonság- és védelempolitikát (EBVP) illetően szinte valamilyen kérdésben egyezik a visegrádiak álláspontja (helyszínek, célok, közvetlen szomszédságunk stabilizálása, együttműködés az Európai Védelmi Ügynökségben) működése kapcsán is széles körű együttműködési lehetőség adódik, közös tervek megvalósításával.
 4. Az Alkotmányos Szerződés jövőjével kapcsolatos gondolkodás.
 5. Energiabiztonság: új terület. Fokozott függőség, tranzitorságok.
 6. További terület lehet a belarusz demokratizálási folyamatok támogatása.
- Eredmények: Magyarország a Nyugat-Balkánt érintő regionális erőfeszítések középpontjába került, megerősödött értékközvetítő, stabilizációs és tapasztalatmegosztó szerepe. Bebizonyosodott, hogy a térség országai jelentős hozzáadott értéket kínálnak az EU közös kül-, biztonság és szomszédságpolitikájához, illetve a transzatlanti gondolkodáshoz.

KITEKINTÉS

- A regionális alapon együttműködő csoportok – mint földrajzi, történelmi okok miatt kialakult érdekközösségek – szerepe és unión belüli elfogadottsága erősödik. Ez tapasztalható a visegrádi csoport esetében is. A visegrádi négyek fokozatosan a regionális nemzeti külpolitika tartós, de egyben rugalmas keretévé válnak, ami lehetővé teszi a közös érdekek egyeztetését és uniós szintű érvényesítését. Az uniós tagság tapasztalatai alapján érzékelhető annak felismerése, hogy a négy visegrádi ország egyike sem rendelkezik azzal a politikai súllyal, amivel hatást gyakorolhatna az unió egyeztetési folyamataira. Csoportként fellépve azonban valós esélyekkel rendelkeznek sajátos érdekeik hatékonyabb képviselésére.
- Hasonló tendencia figyelhető meg a NATO-ban is. Annak dacára, hogy a tagállamok többsége korábban a Szövetség kohéziójára károsnak ítélte a regionális együttműködés beemelését, ez a gondolkodás megváltozott. Politikai téren továbbra sem célja egyik államnak sem egyfajta „V4 caucus” létrehozása, ám a megváltozott szövetségi

agenda számos területén van helye a kiemelt gyakorlati együttműködésnek (fegyverzeti modernizáció, műveleti együttműködés, közös finanszírozási formák).

- A visegrádi együttműködés fenntartásához nem csupán érzelmi indíttatás kapcsolódik, hanem a közös történelmi háttér, az álláspontok hasonlósága és a közép-európai identitástudat is.
- A megújított visegrádi konzultációs és együttműködési keret formális bővítése továbbra sincs napirenden, ám ezt a keretet a felek a jövőben rugalmasan értelmezik, és adott területekhez fűződő érdekeiktől függően készek azt *ad hoc* jelleggel más EU-tagokra (Ausztria, Szlovénia, a balti vagy a Benelux-államok) is kiterjeszteni. Magyar részről továbbra sem látjuk szükségét az együttműködés intézményesítésének, inkább az eddig is megfelelő rugalmasságot és hatékonyságot biztosító informális konzultációs eljárásmodok alkalmazását részesítjük előnyben.
- Külső államok viszonya – fenntartások egyes régi tagok részéről: EU széttagolása, amerikai érdekek, „új Európa”? Hogyan tovább V4? Európai súlyú partnerség jöhet létre az európai szomszédságpolitika céljainak eléréseért, különösen Németország figyelme emelkedik ki az EU vezető tagállamai közül. A német EU-elnökség idejére várható egy új keleti szomszédságpolitika kidolgozása, amelynek uniós legitimitását növelné a visegrádi csoport közreműködése.
- A visegrádi országoknak egymást támogatva kell törekednie arra, hogy a még tapasztalható korlátozásokat leküzdve, az Unió egyenjogú tagjaivá váljanak. A visegrádi csoport csomópontként szolgálhat a további EU-bővítés számára.
- Nem lehetséges mindig, mindenben közös V4 álláspontot kialakítani – ugyanakkor nem kell félteni az együttműködés jövőjét, ha egy-egy kérdés nem megy át a visegrádi egyeztetésen (pl. ugyanebben a kérdésben nem sikerült V4-platformot kialakítani). Pragmatikusnak kell lenni, és a sok kérdésből azt kell kiemelni, amelyben van értelme eséllyel egyeztetni, illetve eredménnyel képviselni.